

Αγία Θεοδώρα Πετραλείφα, Βασίλισσα του Δεσποτάτου της Ηπείρου (μέρος 1ο)

ΑΓΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΕΤΡΑΛΕΙΦΑ

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ.

**ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΤΟ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟ ΚΑΙ
ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ**

ΑΓΙΟ ΙΩΑΝΝΗ Γ΄ ΔΟΥΚΑ ΒΑΤΑΤΖΗ

Κείμενο του Ιωάννη Α. Σαρσάκη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Στις αρχές του 13ου αιώνα, και πιο συγκεκριμένα στα 1204, η πρωτεύουσα της Ρωμανίας[1], η Κωνσταντινούπολη "η πιο ισχυρή πόλη που υπήρξε σ' όλον τον κόσμο, που ήταν μεγάλη και η πιο καλά οχυρωμένη"[2] πέφτει, λόγω των δυναστικών ερίδων και της κυβερνητικής ανεπάρκειας των αυτοκρατόρων της δυναστείας των Αγγέλων, στα ανίερα χέρια των Φράγκων της Δ΄ σταυροφορίας. Η πάλαι ποτέ κραταιά αυτοκρατορία, διαιρείται και διασπάται, κυρίως, σε 5 Λατινικά και σε 3 Ελληνικά κράτη. Οι Ελληνικές εστίες αντίστασης που δημιουργήθηκαν μετά την άλωση ήταν: το βασίλειο-αυτοκρατορία της Νίκαιας (στη Μικρά Ασία) η μετέπειτα ονομασθείσα αυτοκρατορία της Τραπεζούντας (στον Εύξεινο Πόντο) και το δεσποτάτο της Ηπείρου. Από τα τρία νεοσύστατα κράτη, η Νίκαια και η Ήπειρος ανέλαβαν άμεσα τον αγώνα για την απελευθέρωση της Βασιλεύουσας, και την αποκατάσταση της αυτοκρατορίας, αντιμαχόμενα όμως

μεταξύ τους. Ο Διονύσιος Ζακυθηνός αναφέρει σχετικώς: "Το θεμελιώδες μειονέκτημα της ελληνικής αντιστάσεως συνίστατο εις το ότι αυτή είχε διασπασθεί εις πολλάς εστίαις, όχι μόνον αυτονόμους, αλλά και φερομένας προς σκληράς συγκρούσεις"[3]. Δυστυχώς οι προστριβές και οι διαμάχες των Λασκαριδών της Νίκαιας και των Αγγέλων-Κομνηνών της Ηπείρου, δεν άφηναν περιθώρια για μία ενιαία αντιμετώπιση των Λατίνων.

Κατάληψη Κωνσταντινούπολης από τους
Σταυροφόρους
Περίσι βιβλιοθήκη Νεωστάθμου

Γεγονός είναι πάντως πως τα δύο ελληνικά κράτη, παρόλο που ενεργούσαν αυτόνομα, κατάφεραν να περιορίσουν τους Λατίνους και να απελευθερώσουν μεγάλα τμήματα της αυτοκρατορίας. Από τα πρώτα χρόνια η Ήπειρος με τον Θεόδωρο Άγγελο, φάνηκε πιο επιθετική και εδραίωσε την κυριαρχία της από τη δυτική Ελλάδα μέχρι τη Μακεδονία και τη Θράκη. Το 1224 απελευθέρωσε την Θεσσαλονίκη η οποία ήταν τότε πρωτεύουσα του Δεσποτάτου της Ηπείρου και δεσποτάτο

Αργυρό τραγύ του Θεόδωρου
Αγγέλου, που τον παρουσιάζει να
δέχεται κάστρο από τα χέρια του
Αγίου Δημητρίου.

της Θεσσαλονίκης.

Η υπέρμετρη όμως φιλοδοξία του δεσπότη της Ηπείρου (Θεόδωρου Άγγελου), είχε ως αποτέλεσμα να ηττηθεί από τους Βουλγάρους το 1230, στη μάχη της Κλοκοτινίτσας ή Κλοκοτινίτζας (Περιοχή κοντά στο σημερινό Χάσκοβο της Βουλγαρίας) και να μειωθεί η ισχύς του δεσποτάτου. Την ήττα αυτήν εκμεταλλεύτηκε το αντίπαλο δέος της Ηπείρου, το βασίλειο της Νίκαιας. Ο Ιωάννης Καραγιαννόπουλος ιστορεί τα εξής : "Η ήττα της αυτοκρατορίας της Θεσσαλονίκης (Δεσπ. Ηπείρου) άφηνε την πρώτη θέση στον αγώνα για ανάκτηση της Κωνσταντινουπόλεως στην αυτοκρατορία της Νίκαιας"[4]. Την εποχή εκείνη βασιλιάς στη Νίκαια ήταν ο εκ Διδυμοτείχου καταγόμενος, Ιωάννης Γ΄ Δούκας Βατάτζης[5] (1222-1254), για τον οποίο ο πατριάρχης της Ελληνικής Ιστορίας Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος ιστορεί : "Η κατάλυση της εν Θεσσαλονίκη αυτοκρατορίας και η συνένωση του μεσαιωνικού ελληνισμού, υπό την

αυτοκρατορία της Νίκαιας, μαρτυρεί ότι αυτός (ο ελληνισμός) όσο και αν είχε παρακμάσει, διατηρούσε κάποια συστατικά πολιτικής εμπειρίας, δεξιότητας και με τον καιρό προσέλαβε ο προ μικρού σε νέο ριζισμός. Η δε ένωση αυτή υπήρξε το κυριότατο αποτέλεσμα της Βατάτζης αλλά όχι και το μόνο”[6].

Ο Άγιος Ιωάννης Βατάτζης ο
Ελεήμων. Τοιχογραφία στον
Ιερό Προσκυνηματικό Ναό
Παναγίας Ελευθερωτίας
Διδυμοτάγην. Διάγραμμα
Ιωάννου Γ. Ελευθερίου

Ο Ιωάννης Βατάτζης ο οποίος ανήκει στη χορεία των αγίων της εκκλησίας μας, υπήρξε ένας από τους αξιολογότερους αυτοκράτορες της Ρωμανίας. Ο Αλεξάντερ Βασίλειφ κάνοντας ένα απολογισμό του έργου του, παραθέτει τα παρακάτω : “Ο Ιωάννης Βατάτζης υπήρξε πολύ ικανός και πολύ δραστήριος πολιτικός, και ήταν αυτός ο κύριος δημιουργός της αποκατασταθείσης Βυζαντινής Αυτοκρατορίας”. “Η εξωτερική δράση του Βατάτζη υπήρξε εξαιρετικά σημαντική, διότι εξαλείφοντας βαθμιαίως όλους τους υποψηφίους αποκαταστάτας της αυτοκρατορίας τους άρχοντες δηλαδή της Θεσσαλονίκης, της Ηπείρου και της Βουλγαρίας απέκτησε υπό την εξουσία του τόση έκταση, όση ουσιαστικώς αρκούσε για την επανασύσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Ο κύριος ρόλος της αποκαταστάσεως ανήκει στον Ιωάννη Βατάτζη και το 1261 ο Μιχαήλ Παλαιολόγος, απλώς, επωφελήθηκε από τα αποτελέσματα της επιμονής και της δραστηριότητας του καλύτερου αυτοκράτορα της Νίκαιας. Οι μετά τον Ιωάννη Βατάτζη γενεές τον θυμούνται ως Πατέρα των Ελλήνων ”[7].

Επί της εποχής του Ιωάννη Βατάτζη έγιναν κάποιες προσπάθειες ώστε να ομονοήσουν τα δύο ελληνικά κράτη. Επιστέγασμα των ενεργειών αυτών ήταν το συνοικέσιο της εγγονής του Ιωάννη Βατάτζη, Μαρίας με τον πρωτότοκο γιο του δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ Άγγελο, Νικηφόρο, το 1249.

Από την πλευρά της Ηπείρου πρωτοστάτης για την επίτευξη του συνοικεσίου και

της ομαλοποίησης των σχέσεων των δύο πλευρών, υπήρξε μία άλλη αγία μορφή της εκκλησίας μας, η σύζυγος του δεσπότη Μιχαήλ και μητέρα του Νικηφόρου, Θεοδώρα Πετραλείφα[8], για την οποία θα αναφερθούμε παρακάτω. Έτσι τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, δύο άγιες μορφές της Ορθοδοξίας, συνεργάζονται για το κοινό όφελος της Ρωμαιοσύνης.

Στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους της Εκδοτικής Αθηνών γίνεται μνεία στο ήθος και στην υστεροφημία των δύο προαναφερθέντων αγίων, παραθέτοντας τα εξής : "Ο Ιωάννης Γ΄ (Βατάτζης) κατέχει τιμητική θέση ανάμεσα στους βυζαντινούς αυτοκράτορες. Επιπλέον υπήρξε, αντίθετα με τους αντιπάλους του της Ηπείρου, ένας τίμιος άνθρωπος, που ενέπνευσε αγάπη στους υπηκόους με αποτέλεσμα να τιμάται ως τοπικός άγιος στο Νυμφαίο, όπου πέθανε, και στη Μαγνησία, όπου τάφηκε. Το μόνο μέλος της ηγεμονικής οικογένειας της Ηπείρου, που «λατρεύθηκε» κατά τον ίδιο τρόπο, υπήρξε η βασίλισσα Θεοδώρα, σύζυγος του Μιχαήλ Β΄, που η μνήμη της τιμάται ακόμη και σήμερα στην Άρτα, και που ανάλωσε τη ζωή της στην προσπάθεια να συνεργασθούν όλοι οι Έλληνες για την απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης"[9].

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΕΤΡΑΛΕΙΦΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗ ΒΑΤΑΤΖΗ.

Το επώνυμο Πετραλείφας συναντάται στις ιστορικές πηγές από τον 11ο μέχρι τον 13ο αιώνα. Αναφορικά με τον ιδρυτή της οικογενείας (στη Ρωμανία), Πέτρο Πετραλείφα, από την εγκυκλοπαίδεια Δομή διαβάζουμε τα παρακάτω : "Πρώτος της οικογένειας αυτής αναφέρεται ο Πέτρος ντ' Άλφια, από τη γαλλική Νορμανδία, ο οποίος το 1081 ακολούθησε τον ηγεμόνα των Νορμανδών της κάτω Ιταλίας

Ροβέρτο Γυισκάρδο στην εκστρατεία του στην Αλβανία, κατά τη διάρκεια της οποίας αυτομόλησε μαζί με άλλους προς τους Βυζαντινούς και αργότερα εγκαταστάθηκε στη Θράκη. Έτσι έγινε ο γενάρχης της οικογένειας που εξελληνίστηκε και που κατά παραφθορά του ονόματός του ονομάστηκε Πετραλείφας”[10]. Η Άννα Κομνηνή αναφερόμενη στην πολιορκία του Δυρραχίου από τους Νορμανδούς του Βοημούνδου, στις αρχές του 12ου αιώνα, χαρακτηρίζει τον Πέτρο Πετραλείφα περιβόητο πολεμιστή και έμπιστο του αυτοκράτορα Αλεξίου Α΄ Κομνηνού. Ενδεικτικά η σοφή πριγκίπισσα ιστορεί τα κατωτέρω : “Θέλοντας να σπείρει τη διχόνοια ανάμεσα στους κόμητες και στον Βοημούνδο (ο Αλέξιος Α΄) και να κλονίσει κάπως ή και να διαρρήξει τον μεταξύ τους συνασπισμό, στήνει το εξής τέχνασμα.

Καλεί κοντά του τον σεβαστό Μαρίνο από τη Νεάπολη και μαζί τον Ρογέρη, έναν επιφανή Φράγκο, και τον Πέτρο Αλίφα, πολεμιστή περιβόητο, που είχε κρατήσει ακράδαντη την πίστη του προς τον αυτοκράτορα”[11].

Περί της εγκαταστάσεως του Πέτρου Πετραλείφα στην Θράκη και πιο συγκεκριμένα στο Διδυμότειχο, ο Αθανάσιος Γουρίδης (πολιτικός μηχανικός και αρχαιολόγος, διδάκτωρ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) παραθέτει τα εξής : “Από το Διδυμότειχο καταγόταν και οι Πετραλείφες, οικογένεια Νορμανδών, ορμώμενων από το Pierre d’ Auips της γαλλικής Προβηγκίας ή από την ιταλική Alifa, παρά της Caserta. Ο ιδρυτής της, Πέτρος, εγκαταστάθηκε στο Διδυμότειχο γύρω στα 1108, όπου απέκτησε εκτεταμένες γαίες σε αντάλλαγμα των υπηρεσιών που είχε προσφέρει στον Αλέξιο Α΄ τον Κομνηνό, κυρίως κατά τις νικηφόρες μάχες εναντίον των Νορμανδών του Βοημούνδου στο Δυρράχιο”[12]. Σχετικά με την εγκαθίδρυση των Πετραλείφα στο Διδυμότειχο γίνετε μνεία και στο συναξάρι της αγίας Θεοδώρας : “Η Αγία Θεοδώρα υπήρξε γόνος της μεγάλης και αρχοντικής βυζαντινής οικογένειας Πετραλείφα (νορμανδικής καταγωγής), η οποία εγκατεστημένη αρχικά στο Διδυμότειχο προσέφερε πολλές και σημαντικές υπηρεσίες στην αυτοκρατορία και τιμήθηκε με υψηλά αξιώματα”[13].

Όσον αφορά τον εξελληνισμό του ονόματος Πέτρος ντ’ Άλφια σε Πετραλείφας, παρενθετικά να αναφέρω ότι, καθ’ όλη τη διάρκεια της ελληνικής ιστοριογραφίας από τα αρχαία χρόνια μέχρι και τα νεότερα ο εξελληνισμός των ξένων ονομάτων αποτελεί ένα συχνό φαινόμενο. Ο καθηγητής πολιτικών επιστημών Κωνσταντίνος Χολέβας αναφέρει σχετικώς : “Διαβάζοντας τους Αρχαίους Έλληνες και τους Βυζαντινο-Ρωμηούς συγγραφείς θαυμάζουμε την επιμονή τους να εξελληνίζουν τα ξένα ονόματα. Οι Βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι συνεχίζουν με πάθος και με αντίστοιχη ευρηματικότητα (αντίστοιχη με τους αρχαίους Έλληνες για τους οποίους αναφέρει παραπάνω αλλά για την οικονομία του χώρου δεν το παραθέτω),

θα έλεγα και με μια ευτράπελη διάθεση, τον πλήρη εξελληνισμό των ονομάτων ξένων, πολιτικών ή στρατιωτικών. Η εμπειρία των Ελλήνων συγγραφέων στη γλώσσα είναι μεγάλο σεβασμό και ροή πορεία και

Η πύλη της Γέφυρας από το κάστρο του Κιλέ στο Διδυμότειχο.

διαχρονική συνέχεια του Ελληνισμού” [14].

Επανερχόμενοι στην ιστορική διαδρομή της οικογενείας Πετραλείφα, από το υπέροχο πόνημα του Αθανασίου Γουρίδη ανασύρουμε τα παρακάτω : “Η οικογένεια παρουσιάζει μια συνεχή και ουσιαστική συμμετοχή στην ιστορία των μέσων και ύστερων χρόνων του Βυζαντίου. Ο Νικήτας Χωνιάτης αναφέρει τέσσερις αδελφούς Πετραλείφα περί τον αυτοκράτορα Μανουήλ Α΄ Κομνηνό οι οποίοι «κατά το Διδυμότειχον την οίκησιν έχοντες», επέδειξαν μοναδική ανδρεία κατά την πολιορκία της Κέρκυρας στα 1149. Άλλα μέλη της οικογενείας, όπως ο Νικηφόρος, ο Αλέξιος ή ο Ιωάννης ξεχωρίζουν κατά το ταραγμένο δεύτερο μισό του 12ου αιώνα.

Στο τέλος του αιώνα αυτού ο Ιωάννης Πετραλείφας λαμβάνει τον τίτλο του σεβαστοκράτορα και τη διοίκηση της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας. Τότε τμήμα της οικογενείας εγκαθίσταται στα Σέρβια. Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, στα 1204, η οικογένεια εγκαταλείπει το Διδυμότειχο και μοιράζει τις υπηρεσίες της ανάμεσα στις δυναστείες της Νίκαιας και της Ηπείρου” [15].

Ο Ιωάννης Πετραλείφας ήταν ο πατέρας της αγίας Θεοδώρας, κατά πάσα πιθανότητα ήταν αυτός ο οποίος : “Έδρασε στα χρόνια του αυτοκράτορα Ισαάκιου Άγγελου, τον οποίο το 1195 ακολούθησε στην εκστρατεία του εναντίον των Βλαχοβουλγάρων. Στη διάρκεια της εκστρατείας εκείνης πήρε μέρος σε συνωμοσία, που κατέληξε στην ανατροπή του αυτοκράτορα και στην άνοδο στον θρόνο του Βυζαντίου του Αλέξιου Γ΄ Άγγελου” [16]. Ο Αντώνιος Μηλιαράκης αναφερόμενος στην οικογένεια της αγίας Θεοδώρας γράφει τα εξής : “Ο πατήρ της Θεοδώρας Ιωάννης ήτο σεβαστοκράτωρ, άρχων Μακεδονίας και Θεσσαλίας και γυναικάδελφος του Θεοδώρου Αγγέλου. Είχε δε η Θεοδώρα και αφελφόν Θεόδωρον, έχοντα σύζυγον την θυγατέρα του Δημητρίου Τορνίκη του Κομνηνού” [17]. Από το συναξάρι της αγίας, αντλούμε για τον πατέρα της, τις παρακάτω πληροφορίες : “Ο δε Ιωάννης Πετραλείφας, ο πατήρ της μακαριωτάτης Αγίας

Θεοδώρας, ήτο τότε νέος κατά την ηλικίαν και ανύπανδρος και εις τον οποίον ο βασιλεύς Αλέξιος (πιθανότατα ο Γ΄ Άγγελος και όχι ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός που αναφέρει το συναξάρι) έδωκεν ως νόμιμον σύζυγον μιαν ευγενεστάτην αρχοντοπούλα, θυγατέρα άρχοντος τινος του παλατιού του, διότι και ο πατήρ της Αγίας ήτο από γένος ευγενές και λαμπρόν. Έπειτα τον έκαμε και μέγα αυθέντην, ίνα εξουσιάζει όλην τη Θεσσαλονίκην και Μακεδονίαν”[18].

Ο Θεόδωρος Πετραλείφας (ο αδελφός της αγίας) ήταν συγγενής και αξιωματούχος του δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ Άγγελου. Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του Ιωάννη Βατάτζη το 1251 στη Μακεδονία εναντίον του αποστάτη[19] Μιχαήλ Β΄ ο βασιλιάς της Νίκαιας, ενώ ήταν σε δυσχερή θέση, δέχθηκε απρόσμενη βοήθεια από τον Θεόδωρο Πετραλείφα, ο οποίος αυτομόλησε στο στρατόπεδο του Βατάτζη. Ο Γεώργιος Ακροπολίτης ιστορεί τα παρακάτω : “Ενώ λοιπόν ο αυτοκράτορας βρισκόταν σ΄ αυτήν την (δυσχερή) κατάσταση, ήρθε απρόσμενα πρόσφυγας από την Καστοριά ο Γλαβάς και στη συνέχεια ο Θεόδωρος Πετραλείφας, ο γαμπρός του Δημητρίου Τορνίκη του Κομνηνού, συνεργάτης στη διοίκηση του αυτοκράτορα Ιωάννη”[20]. Η πράξη αυτή του Θεόδωρου ήταν ευεργετική για τον Ιωάννη Βατάτζη, διότι ο στρατός του δοκιμαζόταν από την έλλειψη τροφίμων και τον βαρύ χειμώνα. Λίγο αργότερα η Καστοριά και η γύρω περιοχές προσχώρησαν στην επικράτεια της Νίκαιας.

Την ίδια εποχή που στο δεσποτάτο της Ηπείρου δρα ως αξιωματούχος ο Θεόδωρος Πετραλείφας (που προαναφέραμε) στο στρατό της Νίκαιας επί βασιλείας του Ιωάννη Βατάτζη, υπηρετεί επίσης ως αξιωματούχος ο Ιωάννης Πετραλείφας. Αυτός διακρίθηκε κυρίως στους πολέμους εναντίον των Λατίνων κατακτητών της Κωνσταντινούπολης. Ο ιστορικός Γεώργιος Ακροπολίτης αναφέρει : “Με τη φρούρηση της πόλης (της Τζουρουλού πόλη της Ανατολικής Θράκης) ήταν επιφορτισμένος ο Ιωάννης Πετραλείφας, που ο αυτοκράτορας Ιωάννης τον είχε τιμήσει με το αξίωμα του μεγάλου Χαρτουλαρίου[21], άνδρας γενναίος και έμπειρος στα πολεμικά από μικρό παιδί. Οι Λατίνοι λοιπόν κατέλαβαν την Τζουρουλού (το 1240) και οδήγησαν δέσμους τους κατοίκους της μαζί με τον Πετραλείφα στην Κωνσταντινούπολη και τους επέστρεψαν, αφού έλαβαν λύτρα, πίσω στους δικούς τους”[22]. Το 1242 ο στρατός της Νίκαιας πέρασε στη Μακεδονία με σκοπό να καταλάβει τη Θεσσαλονίκη η οποία ανήκε στο δεσποτάτο της Ηπείρου. Μεταξύ των αξιωματούχων, τους οποίους ο Ακροπολίτης τους αποκαλεί επιφανείς άνδρες[23], ήταν και ο Ιωάννης Πετραλείφας.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ

Α ΕΙΡΗΝΕΥΣΟΥΝ

ΤΑ ΔΥΟ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

ΑΓΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑ

Image not found or type unknown

Η συμβολή της αγίας στα ιστορικά γεγονότα του 13ου αιώνα, συνίσταται στο γεγονός ότι, προσπάθησε να ειρηνεύσουν τα δύο ισχυρά ελληνικά κράτη της εποχής, το βασίλειο της Νίκαιας και το δεσποτάτο της Ηπείρου. Το 1249 υπήρξε μια πρώτη σοβαρή προσέγγιση μεταξύ των δύο κρατών, η οποία επιστεγάστηκε με το συνοικέσιο της εγγονής του Βατάτζη, Μαρίας και του Νικηφόρου, πρωτότοκου υιού του Μιχαήλ Β΄ και της Θεοδώρας.

Ας δούμε πως περιγράφουν το γεγονός του συνοικεσίου δύο ιστορικοί της Ρωμανίας, ο Γεώργιος Ακροπολίτης και ο Νικηφόρος Γρηγοράς : "Ο αυτοκράτορας Ιωάννης είχε κάνει συμφωνία με το δεσπότη Μιχαήλ και συγγένεψε μαζί του, γιατί αρραβώνιασε τον Νικηφόρο, τον γιό του Μιχαήλ, με τη Μαρία, την κόρη του γιού του, του βασιλιά Θεοδώρου. Η Θεοδώρα, μάλιστα, η γυναίκα του Μιχαήλ, πήρε τον γιο της, Νικηφόρο, και αφού πέρασε στην Ανατολή, συναντήθηκε με τον

αυτοκράτορα που βρισκόταν στις Πηγές, και έγινε το συνοικέσιο των παιδιών τους. Η Θεοδώρα τότε και ο γιος της, αφού τους περιποιήθηκε ο αυτοκράτορας, γύρισαν στην πατρίδα τους κοντά στον σύζυγο της Μιχαήλ”[\[24\]](#).

“Αλλά προς το παρόν έστειλε πρέσβεις (ο Μιχαήλ Β΄) στο βασιλέα Ιωάννη (Βατάτζη), ζητώντας ως νύφη, για το γιό του Νικηφόρο, την κόρη του γιού του βασιλέα Θεοδώρου Λάσκαρη, Μαρία και κατόρθωσε το ζητούμενο. Έγιναν, λοιπόν, τότε αρραβώνες και συμφωνίες, αφού ακολούθησε τον Νικηφόρο στην Ανατολή και η μητέρα του, Θεοδώρα, με σκοπό να επισκεφθεί τη μνηστευόμενη νύφη και να βεβαιώσει τις συμφωνίες που έγιναν. Και αφού τελείωσαν αυτά, επέστρεψε στην πατρίδα της με το γιό της Νικηφόρο, η Θεοδώρα, η σύζυγος του Μιχαήλ, αφήνοντας εκεί στο σπίτι της τη νύφη και λαμβάνοντας εγγυήσεις από τους βασιλείς και κηδεμόνες ότι τον επόμενο χρόνο θα τελούνταν οι γάμοι”[\[25\]](#). Ο Νικηφόρος Γρηγοράς σε αντίθεση με τον Ακροπολίτη αναφέρει ότι τις πρεσβείες για την επίτευξη του συνοικεσίου, τις έστειλε πρώτος ο δεσπότης της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ και ότι συμφωνήθηκε να τελεστεί ο γάμος τον επόμενο χρόνο.

Ο Αντώνιος Μηλιαράκης μνημονεύοντας το προαναφερθέν συνοικέσιο, αναφέρει για τις βλέψεις του Δεσπότη της Ηπείρου τα εξής : “Ο Μιχαήλ Β΄ διά των σχέσεων τούτων (του συνοικεσίου δηλ.) ήθελε μάλλον να αποκρύπτει τους αληθείς αυτού σκοπούς, υποκρινόμενος φαινομενικήν τινά υποτέλειαν, ην πράγματι ουδόλως απεδέχετο, άρχων ήδη κράτους μείζονος του της Νικαίας, διά τούτο μετ΄ ολίγον ενθαρρυνόμενος εκ της αδυναμίας των εν Βυζαντίο Φράγκων ανεκήρυξεν εαυτόν αυτόνομον, και έθετο εν νω παράτολμον σχέδιον εκ νεανικής ορμής να κυριεύσει την Κωνσταντινούπολη, και αναγορευθεί εν αυτή βασιλεύς Ρωμαίων”[\[26\]](#). Εν αντιθέσει με τον Δεσπότη της Ηπείρου, η σύζυγος του Θεοδώρα, η οποία έλαβε μέρος προσωπικά στην πραγματοποίηση του συνοικεσίου, εργάστηκε έτσι ώστε να επέλθει ειρήνη σε ανατολή και δύση. Χαρακτηριστικά ο Άγγλος ιστορικός Γουίλιαμ Μίλλερ στο κλασικό έργο του “Η Φραγκοκρατία στην Ελλάδα” (το οποίο αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή για την ιστορία της Φραγκοκρατίας στην πατρίδα μας) αναφέρει : “Αλλά η Θεοδώρα που ένωνε τις πιο ασυμβίβαστες ιδιότητες, του αγίου και του διπλωμάτη, πρόθυμα ανέλαβε αποστολή για να πετύχει ένα συνοικέσιο μεταξύ του γιου της Νικηφόρου και της εγγονής του Έλληνα Αυτοκράτορα Βατάτζη”[\[27\]](#). Ο Αυτοκράτορας το αποδέχτηκε κι΄ αυτό έδειξε πως παγιώνονταν, οριστικά, η ειρήνη μεταξύ Νίκαιας και Ηπείρου. Πραγματικά τούτο φάνηκε όταν ο Αυτοκράτορας της (Γερμανίας) Φρειδερίκος Β΄ έγγραψε στο Δεσπότη (της Ηπείρου), στα 1250, παρακαλώντας τον να αφήσει ελεύθερο το πέρασμα από την Ήπειρο, στα στρατεύματα που του έστειλε ο γαμπρός του Βατάτζης για να τον ενισχύσει στον αγώνα του εναντίον του πάπα Ιννοκέντιου IV”[\[28\]](#).

Ο Γεώργιος Ακροπολίτης φύση και θέση δυσμενώς διακείμενος απέναντι στο δεσπότη της Ηπείρου, σχολιάζει την στάση του, χρησιμοποιώντας και δύο παροιμίες τις οποίες αναφέρουμε και σήμερα : “Όμως η παροιμία που λέει ότι το στραβόξυλο ποτέ δεν ισιώνει και ότι ο αράπης δεν ασπρίζει[29], επαληθεύτηκε στην περίπτωση του Μιχαήλ, αφού αποστάτησε εναντίον του αυτοκράτορα, έχοντας σαν σύμβουλό του σε αυτό το σχέδιο τον θείο του, Θεόδωρο Άγγελο”[30]. Ο Ιωάννης Βατάτζης πληροφορούμενος για την αποστασία του Μιχαήλ Β΄ (1251), ετοίμασε τα στρατεύματά του και επετέθη στο δεσποτάτο της Ηπείρου (1252). Ο στρατός της Νίκαιας με την καθοριστική βοήθειά του Θεόδωρου Πετραλείφα αλλά και άλλων αρχόντων της δυτικής Ελλάδος (όπως προαναφέραμε), ανάγκασε το δεσπότη Μιχαήλ να έρθει σε διαπραγματεύσεις. Ο Γεώργιος Ακροπολίτης ο οποίος έλαβε μέρος στις διαπραγματεύσεις, ιστορεί τα παρακάτω : “Ξεκινήσαμε λοιπόν να συναντήσουμε τον Μιχαήλ και αφού τον συναντήσαμε στη Λάρισα, ρυθμίσαμε τα σχετικά με τη συνθήκη. Αφού πήραμε σαν όμηρο το γιό του Μιχαήλ, Νικηφόρο που ο αυτοκράτορας τον είχε τιμήσει με το αξίωμα του δεσπότη εξαιτίας της εγγονής του, καθώς και τον θείο του Μιχαήλ, Θεόδωρο Άγγελο δεσμώτη, επιστρέψαμε κοντά στον αυτοκράτορα που ήταν στρατοπεδευμένος στα Βοδηνά”[31].

Ο Θεόδωρος Β΄ Λάσκαρης,
αυτοκράτωρ Ρωμαίων και
υμνογράφος του μεγάλου
παρασληπτικού κανόνα προς την
Υπεραγία Θεοτόκο.

Τελικά ο γάμος των δύο παιδιών (Νικηφόρου και Μαρίας) τελέστηκε το 1256 δύο χρόνια μετά την κοίμηση του Ιωάννη Βατάτζη (1254), όταν αυτοκράτορας στη Νίκαια ήταν ο υιός του και πατέρας της νύφης, Θεόδωρος Β΄ Λάσκαρης. Πριν όμως γίνει ο γάμος είχαμε άλλη μία αποστασία του Μιχαήλ και άλλη μια προσπάθεια της αγίας Θεοδώρας ώστε να επιτευχθεί η ειρήνευση. Μετά την κοίμηση του Ιωάννη Βατάτζη οι Βούλγαροι και ο δεσπότης της Ηπείρου προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν την (όπως πίστευαν) διοικητική απειρία του Θεοδώρου Β΄ Λάσκαρη. Αθέτησαν τις συμφωνίες που είχαν συνάψει με την

αυτοκρατορία της Νίκαιας και έκαναν επιδρομές στις επαρχίες της. Ο βασιλιάς Θεόδωρος όμως δεν αποδείχθηκε να υστερεί καθόλου ως προς τα ηγετικά του προσόντα, κινήθηκε άμεσα με τα στρατεύματά του και ανάγκασε τους Βούλγαρους και το δεσπότη Μιχαήλ να ανανεώσουν τις προηγούμενες συνθήκες. Η βασίλισσα Θεοδώρα και πάλι ανέλαβε το ρόλο του διαμεσολαβητή. Ο Νικηφόρος Γρηγοράς αναφέρει σχετικώς : “Και για να μη μακρηγορούμε, μόλις ο ήλιος βρέθηκε στη φθινοπωρινή τροχιά[32], πήρε ο βασιλιάς (Θεόδωρος Β΄ Λάσκαρης) τα ρωμαϊκά στρατεύματα και κατευθύνθηκε προς τη Θεσσαλία. Αλλά δεν είχε προλάβει καλά καλά η Μακεδονία να υποδεχτεί τα βασιλικά στρατεύματα, και έφτασε σ’ αυτόν η Θεοδώρα, η γυναίκα του αποστάτη Μιχαήλ, για να τελέσει τους γάμους του γιου της, Νικηφόρου, με τη θυγατέρα του βασιλέα, Μαρία, και για να επιστρέψει όσα μέρη της επικράτειας των Ρωμαίων είχε κυριεύσει ο άντρας της στις εξορμήσεις του. Πράγματι έτσι έγινε, και η Θεοδώρα αναχώρησε ήδη προς τον άντρα της, Μιχαήλ, παίρνοντας μαζί της και τη Μαρία, νύφη της από το γιο της”[33]. Ο Ακροπολίτης αναφερόμενος στο συγκεκριμένο γεγονός ιστορεί ότι : “Αφού έφθασε, λοιπόν, στη Θεσσαλονίκη ο αυτοκράτορας, έκανε τους γάμους της κόρης του Μαρίας με το γιο του δεσπότη Μιχαήλ, Νικηφόρο, τον οποίο τίμησε και με το αξίωμα του δεσπότη”[34]. Σχετικά με το γεγονός του γάμου, ο Αντώνιος Μηλιαράκης συνοψίζοντας τις πληροφορίες που παρέχουν ο Ακροπολίτης, ο Γρηγοράς και ο Ανώνυμος (χρονικογράφος της εποχής του οποίου το όνομα ο Α. Heisenberg ταυτίζει με τον Θεόδωρο Σκουταριώτη), αναφέρει τα εξής : Μετά την προς τους Βουλγάρους συνθηκολόγησιν ο Θεόδωρος Β΄ Λάσκαρης ανεχώρησεν εκ Ρηγίνας εις Θεσσαλονίκην, διότι έμαθεν ότι ήρχετο εις συνάντησιν του η Θεοδώρα, σύζυγος του δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄, μετά του υιού της Νικηφόρου, ίνα τελέσει τους γάμους αυτού μετά της θυγατρός του Θεοδώρου Β΄ Λασκάρως Μαρίας, ων η μνηστεία ετελέσθη προ εξ ετών. Συνηντήθησαν δε η τε Θεοδώρα και ο βασιλεύς περί το Βολερόν, εν τη χώρα του Λεντζά, όπου εώρτασαν και την ύψωση του Τιμίου Σταυρού «14 Σεπτεμβρ. 1257»[35] (με βάση την υποσημείωση που παραθέτει ο Μηλιαράκης, πιθανώς ο εορτασμός έγινε στον ναό της Παναγίας Κοσμοσώτειρας Φερών του Νομού Έβρου). Μετά τριήμερον δε διαμονήν ενταύθα εξηκολούθησαν την πορείαν εις Θεσσαλονίκην. Εν Θεσσαλονίκη ο τε Θεόδωρος Β΄ και η Θεοδώρα ετέλεσαν τους γάμους του Νικηφόρου και της Μαρίας, ευλογήσαντος τούτους του πατριάρχου Αρσενίου, επί τούτω εις

Παρά τις συνεχείς συνθήκες και τις προσπάθειες της αγίας Θεοδώρας για την ειρήνευση των δύο κρατών, αυτή δεν επετεύχθη ποτέ. Ο Θεόδωρος Β΄ Λάσκαρης εκμεταλλευόμενος τη θέση ισχύος που κατείχε τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, κατόρθωσε να αποσπάσει από το κράτος της Ηπείρου, διά μέσω της συνθήκης που αναγκάστηκε να υπογράψει ο Μιχαήλ Β΄, τα Σέρβια και το Δυρράχιο. Ο Μιχαήλ Β΄ μη ανεχόμενος τους όρους της συνθήκης που υπέγραψε, τους αθέτησε άμεσα και επιτέθηκε στις περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας και της Ηπείρου που υπαγόταν στη Νίκαια, έχοντας ως συμμάχους τους Σέρβους.

Όσον αφορά το γάμο Νικηφόρου και Μαρίας, αυτός δεν κράτησε για πολύ, διότι η Μαρία πέθανε την εποχή κατά την οποία επαναστάτησε ο Μιχαήλ Β΄. Ο Ακροπολίτης αναφέρει ότι : "Η Μαρία πέθανε τον καιρό της ανταρσίας, ενώ άλλοι λένε ότι πέθανε επειδή τη χτύπησε πολλές φορές ο άντρας της, Νικηφόρος, και άλλοι από αρρώστια."[\[37\]](#). Ο Νικηφόρος ήταν γραπτό να νυμφευτεί και πάλι με πριγκίπισσα από την αυτοκρατορία της Νίκαιας (που εντωμεταξύ το 1261 είχε απελευθερώσει την Κωνσταντινούπολη). Τα γεγονότα έχουν ως εξής : Επί της βασιλείας του Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου (1258-1282) τα δύο κράτη συνεπλάκησαν σε μάχες από το 1259 έως το 1264. Σχετικά με την ήττα του δεσποτάτου της Ηπείρου το 1264, ο Γκιόργκ Οστρογκόρσκι παραθέτει τα παρακάτω : "ο αδελφός

του αυτοκράτορα (Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου) ο δεσπότης Ιωάννης Παλαιολόγος, κέρδισε το καλοκαίρι του 1264 μια σημαντική νίκη και ανάγκασε το δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ να δεχθεί την ειρήνη και να αναγνωρίσει την επικυριαρχία του αυτοκράτορα. Ο γιος του Μιχαήλ Β΄, ο δεσπότης Νικηφόρος Α΄ που ήταν προηγουμένως παντρεμένος με την κόρη του Θεοδώρου Β΄ Λάσκαρη, έλαβε τώρα ως σύζυγο μια ανιψιά του Μιχαήλ Η΄ [38]. Στο γεγονός του δεύτερου συνοικεσίου μεταξύ των δύο κρατών, κάνει μνεία και ο Νικηφόρος Γρηγοράς : "Και πάνω σ' αυτά, ο Αιτωλός Μιχαήλ, ο δεσπότης, ζήτησε και πήρε νύφη για το γιο του, το δεσπότη Νικηφόρο, που ήταν χήρος, την ανιψιά του βασιλιά, Άννα. Και το συνοικέσιο αυτό ήταν εγγύηση για τις συνθήκες μεταξύ τους" [39].

Ο ναός της Παναγίας Κοσμοσώτειρας Φροών.

Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της αγίας Θεοδώρας τα δύο κράτη δεν μπόρεσαν ποτέ να ενωθούν ειρηνικά. Όσον αφορά το δεσποτάτο της Ηπείρου ενημερωτικά να αναφέρουμε ότι, στα μέσα της δεκαετίας του 1330 ο Ανδρόνικος Γ΄ Παλαιολόγος το ενσωμάτωσε στην επικράτεια της Ρωμανίας. Ακολούθως οι Σέρβοι, εκμεταλλευόμενοι τον εμφύλιο πόλεμο μεταξύ του Ιωάννη Ε΄ Παλαιολόγου και του Ιωάννη ΣΤ΄ Καντακουζηνού, κατέλαβαν την Ήπειρο. Το 1356 ο Νικηφόρος Β΄ (δεσπότης Ηπείρου) την ανακατέλαβε προσθέτοντας στην επικράτειά του και τη Θεσσαλία. Το 1359 το δεσποτάτο ενσωματώθηκε και πάλι στην αυτοκρατορία. Στις επόμενες δεκαετίες η παρρηκμασμένη Ρωμανία έχανε ένα προς ένα τα εδάφη της, έτσι και η Ήπειρος κατακτήθηκε από τις ιταλικές οικογένειες [Μπουοντελμόντι](#) και [Τόκκων](#), και στη συνέχεια από τους Οθωμανούς.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Λαμβάνοντας υπόψη, τα παρατιθέμενα στοιχεία του παρόντος κειμένου καθώς βεβαίως και άλλες πηγές, που αναφέρονται στα ιστορικά γεγονότα του 13ου αιώνα, γίνεται ευκόλως αντιληπτό ότι, ο Άγιος Αυτοκράτορας Ιωάννης Γ΄ Δούκας Βατάτζης και η Αγία βασίλισσα Θεοδώρα, δικαιωματικά ανήκουν στις εξέχουσες προσωπικότητες της εποχής αυτής. Μιας ταραγμένης εποχής, η οποία σημαδεύτηκε από την άλωση της Κωνσταντινούπολης από του Φράγκους, και

θεωρείται ως μία από τις κρισιμότερες (αν όχι η κρισιμότερη) της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Ο ναός της αγίας Θεοδώρας στην Ασρα.

Ο νεόδμητος ναός του αγίου Ιωάννη Βατάτζη του ελεήμονος στο Διδυμότειχο.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διερεύνηση των καταστάσεων και των γεγονότων που συνδέουν και συσχετίζουν τα δύο πρόσωπα. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τα κοινά σημεία που προκύπτουν από τους βίους, τους χαρακτήρες και τις πράξεις των δύο αγίων :

α. Πρώτο και κυριότερο κοινό τους σημείο, είναι ότι ανήκουν στη χορεία των αγίων της ορθοδόξου εκκλησίας μας. Και οι δύο κατάφεραν κάτι πολύ δύσκολο, να κερδίσουν την αγιοσύνη, όντες κάτοχοι εξουσίας και πλούτου[40]. Αντιμετώπισαν με υπομονή τις πρόσκαιρες δυσκολίες που προέκυψαν στη ζωή τους, και αναδείχθηκαν ελεήμονες, προσφέροντας ολόψυχα την αγάπη τους στο λαό που κυβέρνησαν.

β. Υπήρξαν κτήτορες, δωρητές και αναστηλωτές πολλών ναών και μοναστηριών. Ενδεικτικά αναφέρουμε για το Άγιο Ιωάννη Βατάτζη ότι : “ Έχτισε Ναούς και βοήθησε αποφασιστικά τα Μοναστήρια όχι μόνο της Μικράς Ασίας, αλλά και τα μοναστήρια του Σινά, της Αντιόχειας, Αλεξάνδρειας και της Κύπρου. Δεν μπορούσε βέβαια να αγνοήσει το περιβόλι της Παναγίας, στην Ιερά Μονή Χελανδαρίου έκανε δωρεά δύο σταυρούς με Τίμιο Ξύλο. Στη περιοχή της Μικράς Ασίας, στη Μαγνησία ο Ιωάννης Βατάτζης κατασκεύασε ναό και τον ονόμασε Σώσανδρα, αφιερωμένο στην Παναγία, επίσης στη Νίκαια ανέγειρε ναό στη μνήμη του Μεγάλου Αντωνίου” [41]. Η Αγία Θεοδώρα : “Προς τούτοις συνεβούλευσε τον βασιλέα (σύζυγό της) και έκτισε δύο ωραιοτάτους και πανσέπτους Ναούς, της Παναγίας Παντανάσσης και της Παναγίας εν τη Οδώ της Βρύσεως, κτίσασα εκ θεμελίων και η ίδια Αγία Θεοδώρα Ναόν εις το όνομα του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, όπου έγινε και γυναικείο Μοναστήριον” [42].

γ. Η οικογενειακή καταγωγή τους έλκει από το Διδυμότειχο, όπως προαναφέραμε οι πρόγονοι της Αγίας Θεοδώρας, εγκαταστάθηκαν στην παραπάνω καστροπολιτεία της Θράκης, όπου στις αρχές του 12ου αιώνα : “εξελίχθηκε σε ένα οχυρό πολύ σημαντικό για την περιοχή μεταξύ Κωνσταντινούπολης και Αδριανούπολης” [43]. Όπως πολλές Λατινικές οικογένειες, έτσι και η οικογένεια Πετραλείφα διαμένοντας στο Διδυμότειχο, αφομοιώθηκε διά μέσου της Ορθοδοξίας και του Ελληνικού πολιτισμού. Από το Διδυμότειχο βεβαίως κατάγεται και ο άγιος Ιωάννης Βατάτζης, γεγονός που μαρτυρούν οι ιστορικές πηγές : “και τότε ο αυτοκράτορας (Θεόδωρος Α΄ Λάσκαρης) έκανε γαμπρό του τον Ιωάννη Δούκα, που τον αποκαλούσαν Βατάτζη. Αυτός καταγόταν από το Διδυμότειχο και έφερε το αξίωμα του πρωτοβεστιαρίτη” [44]. “Η οικογένεια Βατάτζη ήτο θρακική, γενέτειρα είχε την Αδριανούπολη και το Διδυμότειχον” [45].

δ. Διά μέσω του συνοικεσίου του υιού της Θεοδώρας, Νικηφόρου και της εγγονής του Βατάτζη, Μαρίας, στο οποίο αναφερθήκαμε εκτενώς, οι δύο άγιοι συνδέθηκαν με μια εξ αγχιστείας συγγένεια. Απώτατος σκοπός αυτού του συνοικεσίου ήταν η επίτευξη ειρήνης μεταξύ των δύο ελληνικών κρατών που τόσο επιθυμούσαν.

ε. Και οι δύο όπως προαναφέραμε προσπάθησαν να επιφέρουν ειρήνη ανάμεσα στα δύο ελληνικά κράτη (Νίκαια - Ήπειρος). Ο Ιωάννης Βατάτζης βέβαια, ως έχων

τον τίτλο του αυτοκράτορα των Ρωμαίων, αποσκοπούσε στην ένωση των δύο κρατών, κάτω από το δικό του σκήπτρο. Όταν όμως κατέλαβε τη Θεσσαλονίκη το 1244 και το 1246 και όταν νίκησε τα στρατεύματα της Ηπείρου το 1252, δεν έδειξε καμιά μνησικακία προς τους δεσπότες της Ηπείρου και της Θεσσαλονίκης, τους οποίους άφησε να κατέχουν τον τίτλο του δεσπότη δίχως να χρησιμοποιούν τα αυτοκρατορικά διάσημα[46]. Επίσης και η αγία Θεοδώρα, πάντοτε ήταν παρούσα στις προσπάθειες σύναψης ειρήνης, λαμβάνοντας μέρος η ίδια και προσπαθώντας διά μέσω του προαναφερθέντος συνοικεσίου να ευοδωθούν.

στ. Λαμβάνοντας υπόψη τη φράση του Γουίλιαμ Μίλλερ που παραθέσαμε ανωτέρω ότι : "η Θεοδώρα ένωνε τις πιο ασυμβίβαστες ιδιότητες, του αγίου και του διπλωμάτη", βρίσκουμε ακόμη ένα κοινό χαρακτηριστικό μεταξύ των δύο αγίων, διότι οι ιδιότητες του αγίου και του διπλωμάτη χαρακτηρίζουν και τον Ιωάννη Βατάτζη. Ενδεικτικά αναφέρουμε : "Ο Ιωάννης Γ΄ Βατάτζης φάνηκε πιο ικανός και είχε μεγαλύτερες επιτυχίες ως πολιτικός και διπλωμάτης από τον πεθερό του και μπορεί να θεωρηθεί ως ένας από τους μεγαλύτερους βυζαντινούς αυτοκράτορες"[47].

Ο λόγος που προσπάθησα να αναδείξω τα κοινά σημεία του "πατέρα των Ελλήνων" Αγίου Ιωάννη Βατάτζη του ελεήμονα και της "ειρηνοποιού" αγίας Θεοδώρας βασίλισσας της Άρτας (και της υπομονής), είναι διότι, υπήρξαν για τη ρωμισσύνη του 13ου αιώνα, δύο φωτεινότατοι φάροι σε ανατολή και δύση. Ως άγιοι βέβαια, εξακολουθούν να λάμπουν διαχρονικά και να καθοδηγούν με το παράδειγμα του βίου τους όλους εμάς στο δρόμο του Θεού. Πιστεύω ότι οι δύο Μητροπόλεις (Διδυμοτείχου Ορεστιάδος και Σουφλίου) και (Άρτης) μπορούν να θεσμοθετήσουν ένα κοινό εορτασμό των δύο αγίων (αρχής γενομένης από τα φετινά «Βατάτζεια 2013» τα οποία ήταν αφιερωμένα στους δύο αγίους), ο οποίος δύναται να συνδυαστεί και με την ανάδειξη της ιστορίας των δύο πόλεων κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας καθώς και την ανάδειξη των θρησκευτικών και πολιτιστικών μνημείων τους. Επιπροσθέτως σε πολιτειακό επίπεδο και με βάση πάντα τους δύο αγίους μας, νομίζω ότι οι δύο δήμοι Διδυμοτείχου και Άρτας θα μπορούσαν να προβούν σε μια διαδικασία αδελφοποίησης των πόλεων Διδυμοτείχου και Άρτας. Πέραν της σχέσεως των δύο αγίων, οι δύο πόλεις χαρακτηρίζονται από το «Βυζαντινό-Ρωμαϊκό» υπόβαθρό τους και μπορούν να καταστούν δύο κέντρα μελέτης και προβολής της ένδοξης υπερχιλιετούς ιστορίας της αυτοκρατορίας της Νέας Ρώμης - Ρωμανίας.

[1]. Ρωμανία ή Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία είναι η ορθή ονομασία του κράτους το οποίο οι δυτικοί ιστορικοί μας "επέβαλαν" να ονομάζουμε Βυζάντιο. Διά του λόγου το αληθές παραθέτουμε μία φράση από την Χρονογραφία του Αγίου Θεοφάνους του Ομολογητού : "Τούτω τω έτει επεστράτευσαν οι Άραβες κατά Ρωμανίας Μετάφραση Αρχιμανδρίτης

Ανανίας Κουστένης Εκδόσεις Αρμός Τόμος Γ΄ σελ 942.

[2]. Γοδεφρείδου Βιλλαρδουίνου «Η Κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης» Εκδόσεις Χατζηνικολή σελ 119.

[3]. Διονύσιος Ζακυθηνός « Βυζάντιον Κράτος και Κοινωνία Ιστορική Επισκόπησις» Εκδόσεις Ίκαρος σελ 128.

[4]. Ιωάννης Καραγιαννόπουλος «Το Βυζαντινό Κράτος» Εκδόσεις Βάνιας σελ 192.

[5]. Γαμπρός του πρώτου βασιλιά της Νίκαιας Θεοδώρου Α΄ Λασκάρως ο οποίος εκοιμήθη το 1222.

[6]. Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» Τόμος ΙΓ΄ Εκδόσεις Γαλαξίας Ερμείας σελ 82.

[7]. Αλεξάντερ Βασίλιεφ «Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας» Εκδόσεις Πελεκάνος σελ 659-660.

[8]. Στις ιστορικές πηγές το επίθετο Πετραλείφας το συναντάμε να γράφεται και με (ι) και (ει).

[9]. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους της Εκδοτικής Αθηνών «Από την άλωση ως την ανάκτηση της Κωνσταντινουπόλεως (1204-1261) σελ 91.

[10]. Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια «Δομή» Λήμμα Πετραλείφας.

[11]. Άννα Κομνηνή "Αλεξιάς" Εκδόσεις ΔΟΛ Α.Ε. Τόμος Β΄ σελ 127-128.

[12]. Αθανάσιος Γουρίδης «Διδυμότειχο, μία άγνωστη πρωτεύουσα» Εκδόσεις Επικοινωνία Α.Ε. σελ 46.

[13]. Γιαννούλης Δημήτριος «Η αγία Θεοδώρα η βασίλισσα της Άρτας» Έκδοση Ι.Μ. Άρτης σελ 21.

[14]. Κωνσταντίνος Χολέβας «Ο γλωσσικός αφελληνισμός» Περιοδικό ΕΡΩ Τεύχος 7 σελ 48-49.

[15]. Όπως σημείωση 12 σελ 46.

[16]. Όπως σημείωση 10.

[17]. Αντώνιος Μηλιαράκης « Ιστορία του Βασιλείου της Νικαίας και του Δεσποτάτου της Ηπείρου» Εκδόσεις Ιονικής Τράπεζας σελ 326-325.

[18]. Επισκόπου Οινόης Ματθαίου Λαγγή «Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας» σελ 228.

[19]. Έτσι ονομάζουν τον Μιχαήλ Β΄ Άγγελο οι χρονικογράφοι της Ρωμανίας, οι οποίοι συνέγραψαν την ιστορία της εποχής, φίλα προσκείμενοι στο βασίλειο της Νίκαιας από το οποίο και προερχόταν.

[20]. Γεώργιος Ακροπολίτης «Χρονική Συγγραφή» Εκδόσεις Κανάκη σελ 157.

[21]. Τίτλος πολιτικού αξιώματος της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, το οποίο καθιερώθηκε κατά τον 5ο αι.

[22]. Όπως σημείωση 20 σελ 107.

[23]. Όπως σημείωση 20 σελ 119 (Τον αυτοκράτορα εξάλλου συνόδευαν επιφανείς άνδρες, όπως ο Δημήτριος Τορνίκης, και ο μέγας χαρτουλάριος Πετραλείφας).

[24]. Όπως σημείωση 20 σελ 155.

[25]. Νικηφόρος Γρηγοράς «Ρωμαϊκή Ιστορία» Εκδόσεις Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη σελ 73.

[26]. Όπως σημείωση 17 σελ 376.

[27]. Και ο Βατάτζης ένωνε τις δύο ιδιότητες του αγίου και του διπλωμάτη (υπόμνηση του συγγραφέα του παρόντος κειμένου).

[28]. Γουίλιαμ Μίλλερ «Η Φραγκοκρατία στην Ελλάδα» Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα σελ 144-145.

[29]. Το στρεβλόν ξύλον ουδέποτ' ορθόν, και ο Αιθίοψ ουκ οίδε λευκαίνεσθαι (εκ του πρωτοτύπου κειμένου). Διά μέσω των παροιμιών αυτών, παρατηρούμε τη γλωσσική και εθνολογική συνέχεια του Ελληνισμού.

[30]. Όπως σημείωση 20 σελ 155.

[31]. Όπως σημείωση 20 σελ 159.

[32]. Στο σημείο αυτό ο Γρηγοράς χρησιμοποιεί αστρονομική ορολογία, διότι εκτός από ιστορικός ήταν λόγιος, **θεολόγος**, **ρήτορας**, μαθηματικός και βεβαίως αστρονόμος, ήταν αυτός που έκανε τη μεταρρύθμιση του ημερολογίου το οποίο υιοθέτησε διακόσια χρόνια αργότερα ο πάπας Γρηγόριος ΙΓ'. Τα σχετικά με την επιστημοσύνη του Γρηγορά αξίζει να αναφερθούν παρενθετικά, για να αποδειχθεί ότι καθόλη τη διάρκεια της αυτοκρατορίας της Νέας Ρώμης οι άνθρωποι δεν έπαψαν ποτέ να σπουδάζουν και να προάγουν τις θετικές επιστήμες.

[33]. Όπως σημείωση 25 σελ 81.

[34]. Όπως σημείωση 20 σελ 225.

[35]. Στο σημείο αυτό ο Μηλιαράκης παραθέτει ως υποσημείωση ότι : Τον τόπον της συναντήσεως της Θεοδώρας και του βασιλέως ορίζει μόνον ο Ανώνυμος, σ. 526, ουχί δε και ο Ακροπολίτης. Η θέσης της χώρας του Λεντζά, εν τη περιοχή πάντως κειμένη του Βολερού, άγνωστος. Πιθανώς έκειτο περί το σημερινόν χωρίον Λουτζιά-κιοϊ, του νομού Φερών, βρεχομένου υπό του Έβρου, εν ω υπάρχουσι και ύδατα θερμά. Μ. Μελιρρύτου, Περιγρ. Μαρωνείας, σ. 52. Επ' ίσης ο Ανώνυμος ορίζει και τον χρόνον, καθ' ον εν Λεντζά ευρίσκοντο ο βασιλεύς και η Θεοδώρα, την ημέραν της εορτής του ζωοποιού Σταυρού. Ο Γρηγοράς, σ. 57, ορίζει τον χρόνον «άρτι του ηλίου περί τροπάς τυγχάνοντος φθινοπωρινάς (11 Σεπτεμβρίου)», ο Ακροπολίτης, σ. 141, «επεί δε και ο Σεπτέμβριος

εφεστήκει μην».

[36]. Όπως σημείωση 17 σελ 454.

[37]. Όπως σημείωση 20 σελ 257.

[38]. Γκιόργκ Οστρογκόρσκι «Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους» Ιστορικές Εκδόσεις Στ. Βασιλόπουλου σελ 137.

[39]. Όπως σημείωση 25 σελ 111-112.

[40]. Ευκοπώτερον γαρ εστι κάμηλον διά τρυμαλιάς ραφίδος εισελθείν ή πλούσιον εις την βασιλείαν του Θεού εισελθείν. Κατά Λουκά κεφ. 18 στ. 25.

[41]. Ιωάννης Σαρσάκης «Ιωάννης Γ΄ Βατάτζης ο Άγιος Αυτοκράτορας του Βυζαντίου» Εκδόσεις Ορθόδοξος Κυψέλη σελ 59.

[42]. Όπως σημείωση 18 σελ 233.

[43]. Ντίνος Χριστιανόπουλος «Σύντομη Ιστορία του Διδυμοτείχου» Θεσσαλονίκη 1993 σελ 12.

[44]. Όπως σημείωση 20 σελ 57.

[45]. Κωνσταντίνου Άμαντου «Η Οικογένεια Βατάτζη» Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών έτος κα΄ Αθήναι 1951 σελ 174.

[46]. Πλην της τραγικής περιπτώσεως του Δημητρίου Αγγέλου, δεσπότη της Θεσσαλονίκης, ο οποίος στο σύντομο χρονικό διάστημα που κυβέρνησε είχε καταφέρει να δυσареστήσει το σύνολο των Θεσσαλονικέων.

[47]. Όπως σημείωση 9 σελ 83.

Πηγές:ΕΝΩΜΕΝΗ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ- fdathanasiou.wordpress.com